

Araştırma Makalesi

Ekim 2025

Cilt: 4

Sayı: 2

Sayfa Aralığı: 97-121

Nuri Pakdil'in *Edebiyat* Dergisinde Savunduğu Görüşler ve *Edebiyat*'ın Arka Planı

Nuri Pakdil's Views Advocated in Edebiyat Magazine and the Background of Edebiyat

Asude ERDOĞAN¹

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Kahramanmaraş, Türkiye

ORCID: 0009-0005-0110-3225 | asudeerd28@gmail.com

Geliş Tarihi 31/10/2025 – Kabul Tarihi 14/12/2025

DOI: 10.55205/jocsosa.4220251814515

Atıf: Erdoğan, A., (2025). Nuri Pakdil'in *Edebiyat* Dergisinde Savunduğu Görüşler ve *Edebiyat*'ın Arka Planı. *Cihannüma Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 4(2), 97-121.

ÖZ

Edebiyat dergisi, Nuri Pakdil'in öncülüğünde 1969-1984 yılları arasında yayımlanmış ve edebi üretimin yanı sıra düşünsel yazıların da yer aldığı bir dergidir. Dergide, İslam kültürü ekseninde şekillenen bir edebiyat anlayışı merkeze alınmıştır. Bunun yanı sıra dergide, Batılılaşma eleştirisi, yerli düşünce gibi konular çerçevesinde oluşturulan eserlere yer verilmiştir. Nuri Pakdil, derginin yöneticisi olmasının yanı sıra dergide yazan şair ve yazarlar için etkili bir figür olmuştur. Genç yazarları yönlendirmiş, onlara fikrî ve edebî bir bakış açısı kazandırmış ve belirli düşünsel tutarlılık içinde yazmalarına katkı sağlamıştır. Bu yönüyle dergi, bireysel yazıların toplamından ziyade ortak bir fikrî ve edebî duruşu yansıtan bütünsel bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Dergi, düşünsel bir tavır geliştirme ve toplumsal bilinç oluşturma aracı olarak ele alınmış; yayınlar, kolektif bir bilinç ve ortak bir amaç doğrultusunda şekillenmiştir. Çalışmanın amacı, Pakdil'in öncülüğünde oluşturulan *Edebiyat* dergisini incelemek, Pakdil'in

ideolojik tavrının dergiye yansımaları ve dergide yazan sanatçılar üzerinde oluşturduğu etkisini ortaya koymak ve aynı zamanda derginin yayım politikasına, içeriğine ve kapanış sürecine dair bilgi vermektir.

Anahtar Kelimeler: Nuri Pakdil, *Edebiyat* dergisi, Eylem, İdeoloji.

NURI PAKDİL'S VIEWS ADVOCATED IN *EDEBIYAT* MAGAZINE AND THE BACKGROUND OF *EDEBIYAT*

ABSTRACT

Edebiyat magazine, under the leadership of Nuri Pakdil, was published between 1969 and 1984, serving as a platform for both literary production and intellectual essays. The magazine centered on a literary perspective shaped by Islamic culture. Additionally, it featured works framed around themes such as critiques of Westernization and the promotion of indigenous thought. In addition to serving as the director of the magazine, Nuri Pakdil was a formative figure for the poets and writers contributing to it. He guided young writers, helping them cultivate an intellectual and literary perspective and supported their ability to produce writings characterized by conceptual coherence. Consequently, the magazine is regarded not merely as a collection of individual writings but as a cohesive entity reflecting a unified intellectual and literary stance. The magazine was conceived as a tool for cultivating an intellectual stance and fostering societal consciousness, with its publications shaped by a collective awareness and a shared purpose. The aim of this study is to examine *Edebiyat* magazine, established under Pakdil's leadership, to explore the reflection of Pakdil's ideological stance on the magazine, to elucidate its impact on the contributing artists, and to provide insights into the magazine's editorial policy, content, and the process leading to its closure.

Keywords: Nuri Pakdil, *Edebiyat* magazine, Action, Ideology.

GİRİŞ

Edebiyat tarihinde yaşayışlarıyla, ideolojileriyle ve eserleriyle okuyucuda etki bırakan birçok öncü fikir adamı yer almaktadır. Bu kişiler, düşünceleriyle insanlara bir bilinç aşlamak için çabalamışlardır. Pakdil de bu kişilerden biri olarak Türk edebiyatında nevi şahsına münhasır kişiliğiyle dikkat çekmektedir. Pakdil, savunmuş olduğu görüş ve düşüncelerini, edebiyatın evrenselliğinden yararlanarak geniş kitlelere ulaştırmak için çabalayan bir yazar olmuştur.

Edebiyat dergileri, yayımlandığı devrin ve dergi kadrosunda yer alan kişilerin düşünce yapısı ile yönelimlerini öğrenebilmek adına önemli bilgi kaynaklarıdır. II. Meşrutiyet'in ilanından hemen sonra çıkarılmaya başlanan *Beyânü'l Hak, Sırât-ı Müstâkîm* (ismi değişmiş hâliyle *Sebîlürreşâd*), *Hikmet, İslam Mecmuası* dergileri, temelinde İslam düşüncesi olan yerli edebiyat yayıncılığının başında gelmektedir. Cumhuriyet döneminde ise *Hareket, Büyük Doğu, Serdengeçti, Diriliş, Edebiyat, Maverâ, Yedi İklim, Dergâh, Kırkayak* (ismi değişmiş hâliyle *Kırklar*), *Hece, Atlılar, İtibar* gibi dergiler, İslamî düşüncenin edebiyat alanında yeni bir yorumunu oluşturmuştur. Pakdil; yönetimini üstlendiği *Edebiyat* dergisiyle, edebiyatta yeni bir ekol oluşturmuş, dergi çevresinde toplanan birçok edebiyatçı ve sanatçının yetişmesine katkı sağlamıştır.

Pakdil, çocukluğundan itibaren ailesindeki kişilerin, yaşadığı olayların, okuduğu eserlerin ve tanıdığı yazarların onun yazıya ilgi duymasını sağlamasıyla ilk yazma tecrübesini lise yıllarında edinir. İdeolojik duruşunun temelini oluşturan İslam düşüncesi, anlaşılması güç görülen tavrının açıklayıcısıdır. Yazılarında ideolojisinden izler barındırması sebebiyle düşünce tarzı bilinmeden eserlerinin anlaşılması mümkün değildir. Pakdil, hayatı ve sanatı ayrılmaz bir bütün olarak algılamaktadır. Dolayısıyla kutsal gördüğü değerleri, uygarlığından ve dinî değerlerinden uzaklaşan halkı özüne döndüreceği düşüncesiyle *Edebiyat* çevresinde toplanan kişilerle metinlerine aktarır.

Bu çalışmada, *Edebiyat* dergisinde şekillenen edebiyat-ideoloji ilişkisi, Nuri Pakdil'in düşünsel tavrı ekseninde incelenmiştir. Çalışmada Nuri Pakdil'in hem *Edebiyat* dergisine hem de dergideki şair ve yazarlara yansıyan düşünsel duruşu hakkında bilgi vermeye çalışılacak, *Edebiyat* dergisi dönemin dergileriyle karşılaştırılacak, Pakdil'in *Edebiyat* aracılığıyla oluşturmayı amaçladığı yeni ve yerli edebiyat anlayışı açıklanacak, yerlilik düşüncesi bu bağlamda öne çıkan isimlerle ilişkilendirilecek, dergideki şair ve yazarlara etki ve yönlendirmesinin boyutları ifade edilecek ve dergi genel hatlarıyla ele alınacaktır. Çalışmanın amacı, Pakdil'in düşünceleriyle bir bütün oluşturan tavrının, *Edebiyat*'a yansımalarını ortaya koymaktır. Bu çalışma, betimleyici-tahlilî bir yöntemle hazırlanmış, arşiv taraması ve içerik çözümlemesi yoluyla oluşturulmuştur.

EDEBİYAT'IN ORTAYA ÇIKIŞI VE YAYINCILIK ANLAYIŞI

Şubat 1969 - Aralık 1984 yılları arasında, sığ bir "sağ/sağcı" ve "sol/solcu" ayrışmasının yaşandığı dönemde yayımlanan *Edebiyat* dergisi, neredeyse

on altı yıl süren yayım hayatında düşünce ekseninin dışına hiç çıkmayan, hep aynı bilinç ve dikkatle oluşturulmuş bir dergidir. Erdem Bayazıt, Mehmet Akif İnan, Rasim Özdenören ve Nuri Pakdil'in Ankara'da aynı dönemde bulunmaları, düşünsel bir yakınlaşmayı beraberinde getirerek ortak bir dergi çıkarma yönündeki düşüncelerinin oluşmasını sağlamıştır. Dergi, bir anda alınmış kararlar değil, süreç boyunca yapılan istişareler neticesinde yayın hayatına başlamıştır. 1968 yılında çıkacağı kesinleşen *Edebiyat*'ın ismi, Rasim Özdenören'in önerisiyle belirlenir (Özdenören, 2004, 228). "Yeni İslamcı" şeklinde çıkarılan *Edebiyat* dergisi, yayımlandığı yıllara bakıldığında o dönemin Türkiye'sinde dil, düşünce ve biçim bakımından benzerine rastlanmamış bir dergi olarak, farklılıkları sebebiyle eleştiri oklarının hedefi hâline gelmiştir. Dinî düşüncüyü baz alan ve siyasal ayrıma karşı olan bu dergi, duruşuyla edebiyat ve siyaset gruplarını şaşırtmıştır. Ayrıca dergide yazan şahsiyetlerin ne sağ/sağcı ne de sol/solcu taraftan konuşmadığı okuyucuların dikkatini çekmiştir. Pakdil; halk tarafından sağ/sağcı kavramlarının dinine düşkün kişileri, sol/solcu kavramlarının ise dine mesafeli olanları ifade ettiğini ve bu değerlendirmeyi yanlış bulduğunu belirtir. Bir arada değerlendirilen sağ/sağcı ve Müslümanlık kavramları ona göre aynı ifadeyi karşılamaz çünkü sağ/sağcı olarak nitelendirilen tarafta sömürücülüğün, emek düşmanlığının, çıkarıcılığın asıl görüldüğü kişiler bulunur. Müslüman olan bir kişinin ise bu kavramların tam karşısında yer alması gerektiğine inanmıştır. Pakdil, her ne kadar dinî yaklaşımı dolayısıyla okuyucuları tarafından sağ/sağcı tutum sergilediğine dair eleştiriler olsa da her iki ideolojiyi de benimsemediğini sık sık dile getirmiştir. O, İslam dininin sağcılık ya da solculukla ilgisi olmadığını, hiçbir kurum, örgüt ve kişiyle özdeşleştirilmeden yalnızca "Mutlak Öğreti"¹ ile algılanması gerektiğine inanmıştır.

EDEBİYAT'IN DÖNEMİN DERGİLERİYLE KARŞILAŞTIRMASI

Edebiyat dergisiyle aynı dönemlerde faaliyet sürdüren, Necip Fazıl Kısakürek'in yönetiminde olduğu *Büyük Doğu* (1943-1978), Sezai Karakoç'un yönetiminde olduğu *Diriliş* (1960-1992) ve Cahit Zarifoğlu'nun yönetiminde olduğu *Mavera* (1976-1990) dergileri, İslamî düşüncenin temel alındığı dergilerdir. Bu dergiler aynı düşünce geleneğine mensup görülse de İslam'ı ele alış biçimleri ve edebî-estetik yaklaşımları bakımından birbirleriyle ayrılmaktadır. *Büyük Doğu* dergisi, daha çok Necip Fazıl'ın siyasi ve ideolojik yaklaşımının ifade edildiği muhalif bir basın organıdır. Bu dergide İslamî

¹ Nuri Pakdil, "Kur'an-ı Kerim" yerine "Mutlak Öğreti" ya da "Mutlak Kitap" ifadelerini kullanmıştır.

düşünce, bireysel inançtan çıkarak toplumsal dönüşümün ve siyasi kültürün merkezine yerleşmiştir. Dergideki metinler de bu düşüncenin iletimini sağlayan araç olarak görülmüştür. Derginin dili; öğretici, yönlendirici ve hitabete dayalıdır. *Diriliş* dergisinde, İslamî dünya görüşü ideolojik bir yaklaşımla değil; diriliş metafiziği üzerinden estetik ve felsefî bir çerçevede işlenmiştir. Dergide İslam kültürü ve düşüncesini modern zamanlarda yeniden canlandırmak için fikrî ve estetik bir temel oluşturulmaya çalışılmıştır. Derginin dili şiirseldir. *Mavera* dergisinde İslamî hassasiyet gözetilse de yayın politikası ortak ve tek sesli bir ideolojik çerçeve oluşturmamıştır. Dergide farklı bakış açılarına, düşünce biçimlerine ve estetik yorumlara yer verilmiştir. İslamî temalar da edebî çeşitlilik içinde ele alınmıştır. Derginin dili sade ve anlaşılırdır. *Edebiyat* dergisinde ise İslamî düşünce, diğer dergilerden farklı olarak şair ve yazarların üsluplarında, tavırlarında ve metinlerindeki dolaylı göndermelerde yer bulmuştur. Böylece inanç, daha açık bir söylemden ziyade içsel bir duruş olarak işlenmiştir. *Edebiyat* dergisinin dili diğer dergilere göre daha kapalı, yoğun ve imgeseldir.

EDEBİYAT'IN DİL, KELİME VE KAVRAM TERCİHİ

Pakdil'in dil konusundaki tasarrufu son derece dikkat çekicidir. *Edebiyat*'ın duruşu gibi dili de her iki kesimde şaşkınlık yaratır. "Sol kesim" in benimseyip "sağ kesim" in reddettiği öz Türkçeyi, Pakdil ve dergideki sanatçılar da benimsemişlerdir. Bu seçimin sebebinin, kendisini ve dergisini, sağcılardan ayırmak olduğu düşünülür. *Edebiyat*'ta, devrimci bir dille düşünsel anlamda yerlilik savunulur. Dergide, edebiyatın dili, imkân ve ulaştırıcılığı kullanılarak din, tarih, kültür, siyaset, ekonomi, günlük yaşantı gibi birçok konuda düşüncelerin ifade edildiği yazılar kaleme alınır. Eskimiş, anlamını yitirmiş kelime ve kavramların yerine yeni ve dikkat çekici olanlara yönelirler. Bu anlamda Pakdil'in dergide yayımlanan yazılarında "Kur'an-ı Kerim" yerine "Mutlak Öğreti" ya da "Mutlak Kitap", "peygamber" yerine "Ulu Önder", "namaz" yerine ise "Beş Vakit Eylem" gibi ifadeleri kullanması binçli bir tercihtir. Ayrıca Pakdil'in kazandırdığı, 'peygambere bağlılığını kabul etme' anlamına gelen "biat" kavramının tanımı şöyle açıklanır: "Dergide kullanıldığı anlamda "Biat", modern insanın temel dinî inanışlardan kopukluğuna, uzaklığına karşılık, "mutlak kitaba", "mutlak önder"e, "mutlak düzen" e inanmak, bu inanç doğrultusunda eylemde bulunmaktır" (Harmancı, 2015, 103). Bunun yanında 1970'li yılların Türkiye'sinde, kara siyasa, kirli mülkiyet, hak, emek, uygarlık, ideoloji, sömürü, devrim, başkaldırı, ezilen, işçi gibi toplumsal ve daha çok sol kesimin kullandığı kelime ve kavramlar edebiyatta pek tercih edilmezken; *Edebiyat*'la birlikte bunlara

ilk kez farklı bir bakışla yer verilir. “Bir yerde, dergi, solcu yazarların kelimeleriyle İslamî hassasiyetleri dile getirmektedir” (Harmancı, 2015, 142). Pakdil, bu kavramların Kur'an-ı Kerim'de de önemsendiğine ve yalnızca sol düşünceye aitmiş gibi değerlendirilmemesi gerektiğine dikkat çeker.

EDEBİYAT'IN KADROSU VE ÖRGÜTÇÜ TAVIR

Dergi çevresinde toplanan ve adı geçen kişiler iki kuşak halinde değerlendirilmiştir: 1969-1975 yılları arasında dergide yazanlar birinci kuşak, 1975-1984 yılları arasında yazanlar ise ikinci kuşak yazarlar olarak kabul edilmektedir. Birinci kuşakta otuz beş (35), ikinci kuşakta kırk (40) isim *Edebiyat*'ın yazı kadrosunda yer almaktadır. Dergide yazan önemli isimlerden Erdem Bayazıt'ın Haziran 1972, Mehmet Akif İnan ve Rasim Özdenören'in Haziran 1974, Alaeddin Özdenören'in Şubat 1975, Cahit Zarifoğlu'nun ise Şubat 1976'da *Edebiyat*'ta son ürünlerinin yayımlandığı, daha sonra dergiyle yollarının ayrıldığı görülür.² Bazı araştırmacılar araştırmaları sonucunda bu isimlerin dergiden ayrılışını, Pakdil'in baskın ve otoriter tavırlarının yarattığı gerilimle ilişkilendirmektedir (Harmancı, 2015, 41-44). Pakdil ile Mehmet Akif İnan arasında çıkan anlaşmazlık sonucunda ilk kuşakta yer alan sanatçılar dergiden ayrılarak 1976 yılının sonlarında, Cahit Zarifoğlu önderliğinde *Mavera*'yı oluştururlar. Derginin ikinci kuşağında yer alan şair ve yazarlar ise *Edebiyat* kapanana kadar, Pakdil'e, dergiye ve birbirlerine sadık kalmışlardır. *Edebiyat* dergisinin yalnızca bir yayın organı değil, yeni bir ekol olarak değerlendirilmesi, ikinci kuşakta yer alan kişilerle adeta bir “örgüt” kültürüyle organize edilmesinden kaynaklıdır.³ Pakdil'e göre, bir Müslüman din savunmasını gerçekleştirirken “militan” bir tavır sergilemelidir. “Oldum olası militan bir mizacım vardır” (Pak-

² Erdem Bayazıt'ın dergideki ilk yazısı Şubat 1969 tarihinde yayımlanan “Susmak” adlı şiiri, son yazısı “Sana, Bana, Vatanıma, Ülkemin İnsanlarına Dâir Gecenin Bir Vaktinde Çizilmiş Kırık-Dökük Tablodur” adlı şiiridir.

Mehmet Akif İnan'ın dergideki ilk yazısı Mart 1969 tarihinde yayımlanan “Edebiyat ve Politika” adlı incelemesi, son yazıları “Adsız Gazel”, “El Gazeli”, “Umut Gazeli” adlı şiirleridir.

Rasim Özdenören'in dergideki ilk yazıları Şubat 1969 tarihinde yayımlanan “Ölünün Odaları” adlı öyküsü ve “Yeni Dönemle” adlı denemesi, son yazıları “Evet, Bunalım Edebiyatı” adlı denemesi ve “Kan II” adlı öyküsüdür.

Alaeddin Özdenören'in dergideki ilk yazıları 1969-1970 tarihinde yayımlanan “Kafkasya I”, “Kafkasya II” adlı şiirler, son yazıları “Hicret'in Açıklaması II” adlı değerlendirmesi ile “Narin İrmaklar” adlı şiiridir. Cahit Zarifoğlu'nun dergideki ilk yazısı Şubat 1969 tarihinde yayımlanan “Akşam Sofrasında Yedi Kişilik Bir Aile Oyunu I” adlı şiiri, son yazısı “Güzelnin” adlı şiiridir.

³ Burada kullanılan “örgüt” kavramı, siyasal bir yapılanmayı değil; ortak ilke ve sorumluluk bilinciyle yürütülen dayanışmayı ifade etmektedir. Bu kavram, topluluğun disiplinli bir duruşa sahip olduğunu ifade etmek amacıyla kullanılmıştır.

dil, 2014, 9) diyen Pakdil, *Edebiyat*'ın da bu çizgide olduğunu belirtir: “*Edebiyat* dergisi, militanlıkla kendini doğurmuş, militanlıkla kendi kendini büyütmiş, militanlıkla kendi kendini kanıtlamıştır” (Pakdil, 2014, 182). Pakdil de *Edebiyat*'la birlikte bir din savunması gerçekleştirdiğine inanmaktadır. Pakdil, düşüncelerini dergi aracılığıyla ifade etmiş ve eyleminin bir parçası olarak gördüğü, çoğunluğu üniversite öğrencisi olan bu sanatçılarından da kendisi gibi bir duruş beklemiştir. Disiplinli ve tavizsiz bir yayıncılık anlayışıyla hareket eden Pakdil, bu kişilerin dergiyi bir okul olarak görmelerini sağlamış ve her birini sorumluluk bilinciyle yetiştirmiştir. “*Edebiyat*’ın hiç kuşkusuz en önemli işlevi, şiir/edebiyat dünyasında tipik bir ‘okul’ olma özelliğini sürekli taşımışlığıdır” (Deniz, 2004, 439). Bu yazarlar da Pakdil’i yalnızca bir edebiyatçı olarak tanımamış, aynı zamanda kendisini bir “öğretici” ve “ağabey” olarak anmışlardır. Dergi kapandıktan sonraki dönemde de neredeyse hepsinin yazı üslubunda ve duruşunda Pakdil’in etkisi görülmeye devam etmiştir.

BİR DÜŞÜNCE PLATFORMU OLARAK EDEBİYAT

Pakdil’in, *Edebiyat*’ın çevresinde toplanan sanatçılarla ortak amacı; yurdu-muzda yeni ve yerli bir edebiyatın oluşmasını sağlamaktır. Dergide, yurtda görülen yabancılaşmanın, sanatla düzeltileceği düşüncesi hâkimdir. Bu yüzden sanatla gelen yabancılaşma yine sanatla atılmalıdır. Bu anlamda kendisine sorumluluk yüklenen yerli sanatçı, edebiyat ve sanat gücünün farkına vararak insana uygarlık bilinci oluşturmalıdır. “1969’da, M. Akif İnan, Rasim Özdenören, Erdem Beyazıt’la birlikte *Edebiyat* dergisini çıkarmaya karar verdiğimizde, bizi bu girişime zorlayan etken aslında tekti: Ülkü olarak Batıcılığı seçmediğimizi, yalnızca yerli düşünceyi ve bunun tüm değer yargılarına bağlı olduğumuzu söylemek” (Pakdil, 1973, 105). Ona göre Batılılaşma ve yabancılaşma kültürel bir çarpılmadır. Batılı insan maddeye verdiği önemle maneviyatını eksik bırakmıştır. Batının bu etkisinden tüm dünya nasibini almış, insanlar ruhunu kaybetme noktasına gelmiştir. Bu yüzden Batılılaşma, modernleşme olarak algılanmamalıdır. Batılılaşma, yalnızca çağın bunalımına sebep olmuştur. Pakdil için Doğu mazlumlari, Batı ise zalimleri temsil etmektedir. Kendisi de Batıya yalnızca Doğunun hakkını aramak için bakmıştır. Batılılaşmanın etkisinde kalan aydın kesim de Pakdil tarafından eleştirilmektedir. Aydın kesimi, kendi ulusunun değerlerine sahip çıkmayıp Batının etkisinde kalmış kişiler olarak görmüş-tür. Pakdil’e göre kültürel kimliğe sahip çıkmak, ulusun sorumluluğudur. Bu yüzden insan her zaman kendi uygarlık değerlerini önemsemelidir. Uygarlığından uzaklaşarak farklı olana yönelen ulus, yabancılaşma yaşar.

Yerli bir düşünceyle uygarlığa sahip çıkmak ise özgün bir ulus olabilmenin şartıdır. Halk, yerli düşünceyi benimseyip bilinçlendiği takdirde Batıcılığın ve Marksçılığın etkisi azalacaktır. Söz konusu yerli düşüncesini, Mutlak Öğreti'nin temel alındığı İslam dini oluşturmaktadır. Mutlak Öğreti'den beslenen yerli düşünce ile insan önce Tanrıyı daha sonra tüm dünyayı algılayacaktır.

Pakdil'in yazar kimliğinin ipuçlarının ilk kez ve en net şekilde görülebileceği yazılarının bulunduğu *Edebiyat* dergisi, tüm bu alanlarda ideolojisini savunmak adına oluşturmuş olduğu bir girişimdir. Dergi; Batılılaşma, uygarlıktan uzaklaşma ve Orta Doğu sorununu ele almak amacıyla bir muhalefet aracı olarak kullanılır. Pakdil'in Kudüs'e karşı olan hassasiyeti dergide de yer bulur. Çünkü ona göre kendisinin ve çevresindeki kişilerin dergiyle ortaya koydukları eylemlerinin evrenselliği Kudüs'le başlar. Pakdil'in bu dergi için asıl amacı, insanların sorumlu oldukları durumları halka açıkça ifade edebilmektir. Çünkü Pakdil kendisini halkının uyarıcısı olarak görmektedir. "Devrimci bir Müslüman" olduğunu ifade eden Pakdil'in fikir ve düşünce altyapısını İslam dini oluşturmaktadır. Yaşadığı dönemde, ideolojisine ters düşen her bir meseleyi ayrıca ele alır. Çünkü o, İslam düşüncesinin hâkim olduğu bir Türkiye düşlemektedir. Dini bağlamdaki bu duyarlılığını da dili ve davranışlarıyla bütünleştirir.

Yazarlar temel gördükleri Batılılaşma, uygarlıktan uzaklaşma ve Orta Doğu sorunları ekseninde metinler kaleme almış olsalar da bu sorunlara nasıl ve ne şekilde çözüm üretileceğine dair detaylı açıklamalara pek yer vermemişlerdir. Bu kişiler açıklamalardan ziyade, yayımladıkları metinlerle hassasiyetlerini ortaya koymuş; dergi yayımının devamlılığı sayesinde bilinçlenen bir halkla, başarıya ulaşılabilmesine inanmışlardır. Pakdil için *Edebiyat*, dergiden çok evrensel bir bildiridir. Dergide yayımlanan çeviriler arasında Orta Doğulu, Afrikalı ve Asyalı yazar ve şairlerin eserlerinin bulunması da yalnızca edebi bir seçim değildir. Pakdil'in bu tavrı aynı zamanda siyasi bir mesaj içermektedir. Amacı yalnızca Orta Doğulu, Asyalı ve Afrikalı yazarları ön plana çıkarmak değil, Batılı yazarlar kadar onların da seslerini duyurabilmektir. Böylelikle *Edebiyat* dergisinde yer alan çeviriler aracılığıyla Orta Doğu ülkeleriyle yakınlık kurmak, genelinde özdeş uygarlıkları birleştirmek amaçlanır ve *Edebiyat*, sanki dünyadaki tüm okuyuculara ulaşacakmış gibi bir bilinç ve titizlikle yayımlanır.

MODERN TÜRK DÜŞÜNCESİNDE YERLİLİK

Yerlilik düşüncesi, yaşanan coğrafyanın tarihsel, kültürel, toplumsal ve manevi kökleriyle bağıı koruyarak dış etkilerin benimsemeden kendi özgün varlığını koruma çabasıdır. Türkiye’de yerlilik düşüncesini belirginleştiren isimler arasında Sezai Karakoç, İsmet Özel ve Cemil Meriç öne çıkmaktadır. Bu kişiler, Türkiye’nin fikrî yönelimlerindeki aksaklıkları tespit ederek Batı karşısında özgün ve bağımsız bir düşünsel zemin oluşturma gerekliliğini dile getirmişlerdir. Karakoç yerlilik düşüncesini İslamiyet’le kurulan medeniyet bağlamında temellendirmiş ve yerliliği İslam medeniyetinin modern zamanlarda yeniden diriltilmesi olarak yorumlamıştır. Özel, Batının insanı köklerinden koparak modern yaşam biçimine karşı çıkmıştır. Onun yerlilik anlayışına göre İslam’la şekillenen Türk toplumu, Batı etkisiyle kimliğinden uzaklaşmadan kendi değerlerine yaslanmalıdır. Meriç yerliliği kültürel hafıza, dil ve aydın duyarlılığı üzerinden değerlendirmiştir. Ona göre yerli düşünce, toplumun kendi tarihî ve kültürel birikimini bilinçle kavramasıdır. Türk toplumunun önce kendi köklerini tanıması, daha sonra Batıyı taklit etmeden eleştirel bir gözle anlaması gerektiğini düşünmüştür. Ancak bu yolla toplumun kendi kültürüne karşı oluşan yabancılaşmayı aşabileceğine inanmıştır. Pakdil, Karakoç’un yerlilik düşüncesini eylemci ve devrimci bir dille yeniden yorumlamıştır. Medeniyetin dirilişini yalnızca düşünsel bir öneri değil; toplumsal bir seferberlik olarak görmüştür. Özel’in direniş vurgusunu bireysel bir tutum olmanın ötesinde kolektif bir sorumluluğa dönüştürmüştür. Meriç’in ise dil ve hafıza duyarlılığını ileri taşıyarak ahlakî bir sorumluluk olarak kabul etmiştir. Yerlilik, Pakdil için yalnızca bir kültürel duyarlılık değil; toplumun sürekli bir mücadele bilinciyle hareket ettiği ideolojik bir duruş hâline gelmiştir.

YENİ VE YERLİ BİR EDEBİYAT OLUŞTURMADA SORUMLULUK BİLİNCİ

Pakdil için “yürümek”, yalnızca bilinen anlamıyla bir eylem olmamıştır. İnsanî bir sorumluluk olarak gördüğü yürüyüşler, içinde birçok eylemi barındırır. Onun yürüyüşleri tüm hayatını kapsamaktadır. “*Edebiyat* dergisi, büyük eylemimize yol açmak için başvurduğumuz bir usuldür” (Pakdil, 2015, 93). sözleriyle dergiyi, ulaşmak istediği yolda bir araç olarak gördüğünü ifade etmektedir. *Edebiyat*’ta yazan her bir isim onun bu yoldaki eşlikçileridir. Bu sebeple yolu beraber yürümeyi amaçladığı kişilerin, inanmış olduğu değerlere kendilerini adamaları, aynı kararlılığa sahip olmaları gerektiğini düşünerek başta kendisini daha sonra da yakın çevresini bu oluşumdan sorumlu tutmaktadır. Ona göre yazar, yaşadığı çağdan tümüyle

sorumludur. Bu sebeple dergi etrafında toplanan kişilere yazmaları hususunda ısrarcı olmuştur. Onun için aslanan edebiyatın yalnızca sanat yönünü kullanarak yazmak değil, toplumsal yönüyle *Edebiyat* dergisi aracılığıyla tüm insanlığın sorumlu tutulduğu hususları duyurabilmektir. Yazar bunu başarabilirse bilinçli bir halkın oluşmasını sağlayacaktır. Dergide yazan sanatçılar da uygarlığın canlanması gerektiği düşüncesiyle *Edebiyat*'ı hayatlarının merkezine alarak farklı türlerdeki edebi ürünlerle ideolojilerini ifade etmeye çalışırlar. Kişi, değerlerine ters düşen durumlar karşısında duyacağı kinini sürekli büyütür ve etrafına yaymalı ve bu kin kişiye ideolojik bir duruş sağlamalıdır. Bugünü ve yarını aynı olan insanlar, sıradan ve rutinleşmiş hayatlarının dışına kin duyarak çıkmalıdır. Bu bilinçle kalem tutan, tavır alan ve bu tavrı arkasında duran yazar ancak büyük bir yazar olabilir. Pakdil'e göre, "Yazarın, şairin ödevi, tartışmasız yazmaktır. Ama insanı sarsmak, ayağa kaldırmak da ödevidir" (Pakdil, 2015, 205). Kendisi de bu düşünceleri doğrultusunda yazar ve şairlere büyük sorumluluklar yükleyerek onları canlandırmıştır. Eylemin içinde olan herkes beraberinde gelen sorumluluk ve dayanışmayı da üstlenmelidir. Yazmada sürekliliğin güç olduğunu bilse de yazarın kendisini zorlayarak durumun üstesinden geleceğine inanmaktadır. Pakdil'in, Hüseyin Su'ya yazmış olduğu bir mektuptaki "Tarih tanıklık eder: yeryüzünde, düşünsel, öğretisel, sanatsal atılımlar, ancak, sorumluluğu bölüşücü çok ciddi dayanışmalarla utkuya ulaşabilmiştir" (Pakdil, 2015, 132) sözüyle dergide yazan her kişinin topluma karşı bir sorumluluklarının olduğunu ve dayanışmayla başarıya ulaşabileceklerini belirtmektedir. Necip Evlice'ye yazdığı bir mektupta da *Edebiyat*'ın yoğun bir çalışma gerektirdiğini, yazarın tüm gücünü *Edebiyat*'a vererek *Edebiyat*'la bütünleşmesi gerektiğini ifade etmektedir. "Tüm gücünüzle, tüm özverinizle yalnızca *Edebiyat* için yaşadığınızın bilincinde olmalısınız, bu yetkinliğe çıkmalısınız. Bizim eylemimiz, çok yoğun, gerçekten çok yoğun bir çalışmayı zorunlu kılar. Buna da, hazırlamalısınız kendinizi" (Pakdil, 2015, 275). Pakdil, bunun başarılabilirdiği takdirde zafere ulaşacaklarına inanmaktadır. Dergide yazan yazar ve şairlerin başarılarını kendi başarısı kabul ederken mutluluklarına da ortak olur. Bu kişilerin, başta kendisi de dâhil olmak üzere birbirlerini sık sık eleştirmelerini ve karşılaşmaları herhangi bir yanlışa müdahale etmelerini gerekli görmüştür. Yanlışlar düzeltildiğinde istenilen sonuca ulaşılacağına inanmıştır. Pakdil, bu kişilerin kendilerine yüklenen sorumlulukları yerine getirememeleri durumunda, eylemini tek başına da olsa yürüteceğini, hiçbir umutsuz durumun kendisini yıldırmasına izin vermeyeceğini ifade etmektedir. Çünkü ona göre şartlar ne olursa olsun, insan karamsarlığa kapılmayıp doğru bildiği yolda yürümelidir.

Pakdil'in düşüncesiyle, insan dünyaya gelerek Tanrı ile bir sözleşme yapmıştır. İnsanın yaratılması, dünyaya gelmesi kendisine yüklenen sorumlulukları yerine getirmek içindir. Pakdil, birçok farklı nedenin bir sonucu olarak insanlarda artık sorumluluk duygusunun kalmadığını ifade eder. Pakdil'in düşüncesine göre, yaşanan acıların sebebi, insanın Tanrı ile yapmış olduğu sözleşmeye sadık kalmamasından kaynaklanır. Bu noktada sanatçıya yüklenen sorumluluk ise yalnızlık ve bunalım yaşayan insanları, doğru gördüğü yola, yani imana çağırmaktır. Çünkü "Tanrı'ya ulaşan yolları tıkanan tüm engelleri" kaldırmak, edebiyat ve sanatın işleviyle gerçekleşmelidir. Önce Tanrı ile bağ kurmak, daha sonra Tanrı ile bağ kuran, sorumluluk üstlenen kişilerle yakınlaşmak gerektiği düşüncesindedir. Tanrı, insanlara öncülük etmeleri adına rehberler gönderir. Rızasının kazanılması için ise bu rehberlere uymayı temel koşul kabul eder. Tanrıya sevgi duyan kişi rehber olarak gönderilen kişilere de sevgi duymalı ve onun yol göstericiliğini kabul etmelidir. Bu düşünceyle Pakdil, peygamberlere ve İslamiyet'i benimseyerek insana yüklenen sorumlulukları bilinçli bir şekilde yaymak için çabalayan kişilere "bağlanmak" gerektiğini ifade eder. Çünkü insanların, Tanrıya ulaşmak adına birbirlerine tutunmaktan başka çaresi kalmamıştır. Pakdil için mümin, peygamberin tüm insanlara gönderdiği mesajı aktarmalıdır. Kendisi de insanlardan birbirlerine sürekli olarak bir akım geçmesi gerektiği bilinciyle sonraki nesillere peygamberin mesajını taşımıştır. Ona göre, Kur'an-ı Kerim'i doğru bir şekilde anlayamayan, Tanrıyı ve çağı algılayamayan insan bunalım içerisindedir. 19. yüzyılda başlayan, 20. yüzyılda belirginleşen değişim ve dönüşümler insanın bilincini tamamen yıkarak insanların birbirlerinden kopmasına neden olmuştur. Kötülük, çirkinlik ve zulüm bu çağda baskın hâle gelmiştir. Bu durumun değişebilmesi için tüm ilişkilerin yeniden değerlendirilmesi gerektiğini düşünen yazar; insanı tekrar kazanmanın yolunun önce insanın iç dünyasında çözüm aramaktan geçtiğine inanmıştır. İnsanın ruhu anlaşıldığı takdirde Tanrı doğru bir şekilde algılanacak, yaşanan sorunlar ortadan kalkacak ve çağa karşı olan sorumluluk yerine getirilmiş olacaktır. Yazarın ifadesiyle, tek bir kişinin sağlam duruşu bile bu çağı tümüyle düzeltmeye yetebilir. Bu sağlam duruşlu kişinin de kendi kuşağından çıkacağına inanmaktadır. "İşlerimiz tam dikkatli olmamız gereken bir kapıyı zorluyor. Bu kapı mutlaka açılacaktır. Bu kapıyı benim kuşağım açacaktır" (Pakdil, 2015, 52).

Maneviyatla oluşturulan bu bağ sağlıklı bir biçimde yeniden kurulduğunda, insan yaşadığı bunalımdan kurtulabilecektir. Bu noktada iş sanatçıya düşmektedir. Pakdil'e göre sanatçının sorumluluğu, kaleme almış ol-

duklarıyla insanları bilinçlendirmektir. “Bir yazar, ancak yazarak girebilecektir insanlığa: İnsan için savaşa + ışığa” (Pakdil, 2014-b, 57). İnsan, bunalımdan kurtulabilmek için Mutlak Kitaba ve Mutlak Öndere biat etmelidir. Bu noktada biat bilincine sahip olan sanatçı, İslamiyet’le gelen her oluşumu ve her durumu insanlara anlatarak onları uyarmalıdır. Bunu başaramayan sanatçı ise insandaki bunalımın artmasına sebep olabilir. Sanatçı, başarılı olmak istiyorsa başta insan sevgisine sahip olmalıdır. Çünkü insan sevgisiyle kişi, kutsal sevgiye ulaşır. Edebiyat ve sanat aracılığıyla Tanrıya giden yoldaki engeller kaldırılmalı; insanlar, sanatçı ile yürüyerek Tanrıya ulaşmalıdır. Sanatçının aynı şekilde Batılılaşan, yabancılaşan halka karşı da bir sorumluluğu bulunmaktadır. Doğuştan sahip olduğu yazma yeteneği ile sonradan edindiği fikir ve düşüncelerini, yerli düşünceyi savunmak için kullanmalıdır. Çünkü sorumluluk sahibi insan yabancılaşmamalıdır. Sanatçı kendi tarihi ve kültüründen haberdar olup uzaklaşmadığı takdirde evrensel eser verebilir. Böylelikle İslamî öğretilerden ve yerli uygarlık birikiminden beslenen yeni ve yerli bir edebiyat anlayışı ortaya çıkacaktır. Tüm bu amaçların gerçekleşmesi durumunda, halkın edebiyata olan ilgisi yeniden canlanacaktır. “Çok sağlamız, hiç kuşkulanmıyoruz Türk halkı için, mutlak kaynakla edebiyatımızı besledikçe halkımızın ilgisi yeniden çalışacaktır romanla, şiirle, hikâye ile, oyunla, daha çok” (Pakdil, 1969, 4).

KALEMLE KURULAN BAĞ: HAREKETE GEÇİREN MEKTUPLAR

Pakdil, *Edebiyat* dergisine dair düşüncelerini en açık şekilde mektuplarında ifade etmektedir. Mektuplar; Pakdil’in ideolojisini kavrayabilme, derginin tarihini öğrenebilme ve manifestosu hakkında fikir yürütebilme açısından önemli bir yere sahiptir. Ona göre edebiyat bir eylemdir. Bu eylem bilincinde olmasını istediği kişilere mektuplarında dilinin coşkusuyla çağrı ve uyarılarda bulunmaktadır. Mektuplaşmaya önem veren Pakdil, dostluklar arasındaki en sağlam bağın mektup aracılığıyla kurulduğuna inanmaktadır. Ona göre mektuplar bir ateş götürürken bir diğerini getirir. Böylelikle bir devinim sağlanır. Bu bağlamda bakıldığında, kaleme almış olduğu mektuplarında, iletişimde bulunduğu kişilerle birçok meseleyi konuşup paylaşmaktadır. Kendisiyle yürümeyi kabul edenleri, benimsediği düşüncelere olan bağlılıkları üzerinden tanımaya çalışarak takip etmektedir. Mektuplaştığı kişilere sık sık sorumluluklar yükleyerek yazmaları ve yazmış oldukları yazıları göndermeleri hususunda istekte bulunmaktadır. Başta gençler olmak üzere yeryüzündeki tüm insanların bir disiplin bilinciyle bu eyleme katılmasını istemektedir. Çünkü onun için gençlerle birlikte yapılmayan hiçbir eylemin anlamı yoktur. *Edebiyat*’ta yazarların genç

kişilerden oluşması, bu düşüncesinden dolayıdır. Kişileri geliştirmek için gösterdiği çabasını, Nazif Gürdoğan'a yazmış olduğu bir mektubunda "Ben sizlere adandım." cümlesiyle ifade etmektedir. Tüm hayatını inandığı değerler uğruna insan yetiştirmeye adanmış Pakdil'in çabası, yazmış olduğu mektuplar aracılığıyla bu kişileri canlı tutmaktır.

EDEBİYAT'IN MANİFESTOSU

Yayıncı tarafından hazırlanan, bir kitleye yayın hakkında bilgi vermek, görüş ve düşüncelerini açıklamak amacıyla oluşturulan yazılara "manifesto" denir. Manifestolarda, yayıncı veya yayıncılar tarafından ortaya koyulan oluşumla gerçekleştirmeyi hedefledikleri ve değişimi nasıl gerçekleştirecekleri belirtilir. Ortaya çıkan her bir yeni hareket ya da oluşum kendi manifestosunu hazırlamıştır. Pakdil'in oluşturmuş olduğu *Edebiyat* dergisi için hazırlanmış olan bir manifesto metnine rastlanmasa da kurucularının düşüncelerinden ve metinlerinden hareketle derginin manifestosu hakkında tahmin yürütülebileceğini ifade eden Hüseyin Su, şu sözleriyle derginin manifestosu sayılabilecek metni paylaşır:

"Eğer Edebiyat dergisinin manifestosu niteliğinde yazılı bir metinden söz edilebilecekse, hem bir yazılı metin olması hem not düşüldüğü tarihin birkaç açıdan anlamlı ve önemli olması hem de içeriğinin taşıdığı, öne sürdüğü iddiaları, tezleri ve düşünce, sanat, edebiyat, tarih vurguları açısından, derginin yayımlandığı günlerden başta Nuri Pakdil olmak üzere onun çevresindeki diğer kurucu yazarların kaleminden çıkan aşağıdaki cümlelerin esas alınması, manifesto olarak okunup kabul edilmesi ve yorumlanması gerektiğini düşünüyorum. Bu kısa manifesto metni, Nuri Pakdil, Akif İnan, Erdem Bayazıt, Rasim Özdenören ve Alaeddin Özdenören'in aynı yıllarda ve bir tavır olarak çıktardıkları toplu fotoğraflarının arkasına her biri tarafından birer cümle hâlinde yazılarak oluşturulmuştur. Söz konusu kısa metin sadece şu cümlelerden ibarettir:

Ankara, tarih, milâdî bin dokuz yüz yetmiş iki, dört şubat.

Gafleti iptal edenler...

Böylece kelime Hakk'ın mutlak yolunda

Yeniden değer yüklenirken tohum çatlamış, erdemli bir eylemi yeniden yüzeye çıkartmış, gerçek dostluk çağın

Kavga ortamında tüm ilişkileri ÷lküye çekmiş,
Ve gene insanın kurtarılması için,
Kelime, aşkın buyruğunda başkaldırmıştır! (Su, 2018, 182-184)⁴.

Hüseyin Su'ya göre, derginin açılmasından kapanmasına kadar geçen süre boyunca bağılı kalınan düşüncelerin özü, beş ismin eklemeler yaparak oluşturmuş olduğu bu cümlelerdir. Derginin manifestosunu anlamak için öncelikli olarak Pakdil'in dinî ve siyasi görüşlerine hâkim olmak gerekmektedir. Derginin açık bir manifesto metninin olmaması, okuyucularda dergide yer alan kişilerin düşünce ve eylemlerini -kasıtlı olmasa da- gizli tuttukları izlenimine sebep olmuş ve bu durum eleştirilere yol açmıştır. Dergiyle neyin amaçlandığının başta açıkça ifade edilmemesi, sadece okuyucular tarafından değil, derginin kadrosunda yer alan isimlerce de fark edilerek haklı bir eleştiri olarak kabul edilmektedir. Kadroda bulunan bazı isimler de bu eksikliğin *Edebiyat*'a tam anlamıyla bağlılık göstererek sahip çıkmalarını zorlaştırdığını ifade etmektedir. Pakdil'in *Edebiyat*'la amaçladığı düşüncelerinin daha açık ve net bir şekilde anlaşılabilmesi adına mektuplarından haberdar olunması gerekir. Pakdil'in anlaşılmasındaki zorluk, onun sığ olmaktan ziyade daha derin ve farklı bir yazar olduğundan kaynaklanmaktadır.

DERGİ DIŞINDA OLUŞTURULAN DİĞER YAYIN FAALİYETİ: EDEBİYAT DERGİSİ YAYINLARI

Pakdil'in öncülüğünde *Edebiyat* dergisiyle oluşturmak istenilen yerli ve yeni edebiyat anlayışının kalıcılığını sağlamak adına, 1972 yılında Edebiyat Dergisi Yayınları çıkarılmıştır. *Edebiyat* dergisinde yazan kişilerin farklı türlerdeki eserleri kitaplaştırılıp Edebiyat Dergisi Yayınları'nda basılmıştır. Aralık 1984 tarihinde hem *Edebiyat* dergisinin yayınına hem de Edebiyat Dergisi Yayınları'nın faaliyetlerine ara verilmiştir. *Edebiyat* dergisi bir daha yayınlanmamak üzere kapatılmış ancak Edebiyat Dergisi Yayınları, 28 Şubat 1997 tarihinde yeniden eser yayımlamaya başlamıştır. 1972'den 1984'e kadar olan ilk döneminde 5 tanesi çeviri olmak üzere toplam 45 kitap yayımlanmıştır. Bu kitaplar dergide yazan 21 kişiye aittir. Yeni dönemde, 1984 tarihinden önce yayımlanan, baskıları tükenen 18 kitap ve 1997 tarihinden sonra yazılan 23 kitap yayımlanmıştır (Edebiyat Dergisi, 2002). Edebiyat Dergisi Yayınları'nda çıkan ilk kitap Pakdil'in ka-

⁴ Hüseyin Su, *Entelektüel Öfke: Nuri Pakdil* kitabında yer alan bu cümleleri fotoğrafın arkasında da olduğu gibi büyük harflerle yazmıştır.

leme almış olduğu *Batı Notları*, son kitap ise yine Pakdil'e ait *Edebiyat Kulesi*'dir. Edebiyat Dergisi Yayınları'nda tekrar basıma başladığı Şubat 1997 tarihinden sonra yalnızca Pakdil'e ait olan eserler yayımlanmıştır.

EDEBİYAT'IN BİÇİMSEL DİSİPLİNİ VE YAYIN İLKELERİ

Mükemmeliyetçiliği nedeniyle her işi titizlikle yapmaya çalışan Pakdil, *Edebiyat*'ın ve Edebiyat Dergisi Yayınları'nın yayım sürecinde birçok hususa dikkat etmiştir. Derginin üretim, dağıtım ve kontrol işlerinde dergideki yazar ve şairler bir arada çalışmıştır. Dergide yayımlanacak olan her bir yazı, basımdan önce tek tek incelenmiş, kontrol sıkı tutulmasına özen gösterilmiştir. Dergide ve Edebiyat Dergisi Yayınları'nda yayımlanan kitaplarda herhangi bir yanlışlık, sayfalarında bir kirlilik olmamasına özen gösterilmiştir. Eğer basılmış olan bir kitapta defo varsa okuyucuya ulaştırılmadan imha edilmesi gerekmiştir. Daktilo hatasıyla karşılaşıldığı durumlarda ise derginin basımevinde toplanan şair ve yazarlar ile yapılan yanlışlar düzeltilmiştir. Pakdil ve bu kişiler için hatasız bir dergi çıkarabilmek çok önemlidir. Bir sayı hiçbir hatası olmadan istenilen şekilde çıkmışsa derginin bürosunda yayıncılar tarafından büyük bir sevinçle karşılanmıştır. Tüm bunların yanında dergide estetik görünüme de oldukça önem verilmiştir. Sade ve özgün bir tasarımın benimsenmesi her ne kadar okuyucular tarafından eleştirilse de bu bilinçli bir tercihtir. Dergi sayfalarında saman kağıt tercih edilmiştir. Kapak için ayrı olarak bir sayfa oluşturulmamıştır. Görsellik öncelenmediğinden fotoğraf ve resimlere yer verilmemiştir. Dergide ara ara biçimsel değişikliklere rastlansa da yayımlandığı son sayıya kadar büyük bir değişiklik söz konusu değildir.

Aylık olarak çıkarılmaya çalışılan dergide Pakdil, kendi metni hazır olduğunda, diğer yazar ve şairlerin de hazır metinlerini isteyerek sayıyı yayıma hazır hâle getirmiştir. Eğer elde yayıma hazır yazı ve basım için gerekli miktarda para yoksa ya bazı aylar atlanmış ya birkaç ay birleştirilerek birleşik sayı çıkartılmış ya da derginin yayımına bir süreliğine ara verilmiştir. Uzun süre yayım yapılmadığı zamanlardan sonra derginin numaralandırması 1'den başlatılmıştır. Tüm bu sebeplerden ötürü *Edebiyat*'ta sayıların düzenli bir şekilde yayımlandığını söylemek zordur. Elde bulunan metinlerin yeterliliğine göre sayı yayımlandığı için dergide sabit bir sayfa sayısı bulunmamaktadır.

Pakdil'in dergide belirlediği kurallar vardır. Rasim Özdenören, dergideki bazı kuralları şöyle açıklar: "Reklâm için ayırdığımız yer, her biri için, bir kibrit kutusu büyüklüğünü geçmemeli", "Orta Doğu, Asya, Avrupa, Afrika

ülkeleri için yıllık 100 lira, Amerika için 150 lira.", "İlkelerimize uygun ilânların tek sütun santimi 100 liradır. Klişe konmaz. Banka, holding ve içki ilânları alınmaz." Ayrıca başlangıçta 100 lira olan ilan bedelinin ilerleyen yıllarda 12.000.000.000.000 liraya kadar yükseltildiğini belirtir (Özdenören, 2004, 229). Bu rakam bugün olduğu gibi o gün de astronomik bir rakamdır. Bu şekilde astronomik olarak belirlenen ilan bedeli, kişi ve kurumların dergide reklâm vermelerinin önüne geçebilmek adına yapılmış bir stratejidir. Erişilemez, satın alınamaz ve ilkesel bir kurumsal yapı, hiç şüphesiz *Edebiyat*'ın ütöplast poetikasının bir parçasıdır. Ayrıca Pakdil'in belirlemiş olduğu satış ve ilan bedelleri, dergide herhangi bir ticari kaygı duymadığını göstermektedir.

Dergide yazan kişilere gönderdiği mektuplarda, dergiyi çok sayıda okuyucuya ulaştırmaları gerektiğini ifade etmektedir. *Edebiyat*'ın satılmak üzere gönderildiği kitapçıların listesini mektuplarına ekleyerek mektuplaştığı kişilerin çevrelerinde bulunanlara dergiyi buradan temin edebileceklerini belirtmiştir. Aynı zamanda bu kişilerden dergiye abone bulmalarını istemiştir. Aboneliklerin aylık yerine yıllık olması gerektiğini de ayrıca belirtmektedir. Amacı ticari kazanç sağlamak değil; kişileri coşkuyla *Edebiyat*'a bağlayarak benimsetmek ve bu yolla dergide oluşturulan kültürel birikimi sürdürmektir. Satış ve abonelikler yoluyla sağlanan maddi desteği "dayanışma" olarak adlandırmaktadır.

Derginin yönetimi için başlangıçta Ankara'da, Cebeci caddesinde bir büro tutulmuş, daha sonra uzun yıllar *Edebiyat*'ın yönetileceği ve herkesçe bilinen Akay Yokuşu üzerinde, Demirler Pasajı'nda bulunan büroya geçilmiştir. Pakdil, İstanbul'da yaşadığı dönemlerde neredeyse her ayın son haftası derginin basımı için büroya uğramıştır. Zor şartlar altında çıkarılan bu derginin finansmanı, yazarların maaşlarından ayırdıkları harçlıklarının birleştirilmesiyle sağlanmıştır.

Pakdil, İstanbul'da yaşadığı dönemlerde kullandığı eşyalarıyla birlikte Kahramanmaraş'tan getirilen iki kat yün yatağı da, derginin masraflarını karşılamak için satmıştır. Dergiden elde edilen para yine dergi için kullanılmış, hiçbir maddi yardım kabul edilmemiştir. Ali Haydar Haksal'ın yönetiminde olduğu *Yedi İklim* dergisinde *Edebiyat* Dergisi Yayınları'nın kitap listesinin yayımlanması üzerine bu durumun bağımsızlık/bağlantısızlık ilkesine ters olduğu düşüncesiyle yazmış olduğu mektubunda bu listenin kaldırılmasını rica etmiştir. Derginin hiçbir kişi veya kurumla ilgisinin olmadığını, güvencesinin yalnızca halk olduğunu şu sözleriyle ifade etmektedir: "Edebiyat dergisi, anti-kapitalist, anti-emperyalist, anti-faşist bir

dergidir. Tek dayanağımız, tek güvencemiz, Yüce Tanrı'nın sınırsız, cömert lütfu ve O'nun *Edebiyat*'a muhassar yüce gönüllü, mülkiyete metelik vermeyen, tarih aşkıyla dolu, bilinçli yurtseverleridir" (Ay, 2020, 24). Dergiyi bir gelir kaynağı oluşturma amacıyla çıkartmamıştır. Bu yüzden reklam, sponsor ya da dağıtım kanalları gibi maddi kazanç odaklı sistemleri reddetmiş, Edebiyat'la yalnızca fikirlerini hayata geçirmeyi amaçlamıştır.

DERGİNİN DÖNEMLERİNE GÖRE ÇIKAN SAYILAR

Derginin yayıma birkaç kez ara vermesiyle dönemlere ayrılmıştır. Bu dönemler şu şekildedir:

1. Şubat 1969- Ağustos-Aralık 1970,
2. Mayıs 1970- Kasım 1970,
3. Kasım 1971- Eylül 1972,
4. Nisan 1973- Ekim 1974,
5. Şubat 1975- Aralık 1984.

"Şubat 1969'da ilk sayısı çıkan *Edebiyat* dergisi, ilk döneminde altı (6), ikinci döneminde iki (2), üçüncü döneminde yedi (7) ve dördüncü döneminde on (10) olmak üzere, Şubat 1975'e yani altıncı yılına girerken, toplam yirmi beş (25) sayı yayımlanmıştır. Beşinci dönemde ise birleştirilmiş şekliyle yüz on dokuz (119), "bağımsız sayı" olarak ise 116 sayı yayımlanır. Aralık 1984 tarihinde çıkan son sayı, bağımsız sayı olarak yüz kırk birinci (141.), birleşik sayı olarak ise yüz elli yedinci (157.) sayıdır" (Harmancı, 2015, 53). Dergide Şubat 1969- Aralık 1984 yılları arasında toplam 157 sayı yayımlanmıştır. Pakdil'in kaleme almış olduğu "Kalemin Yüğü", derginin ilk yazısıdır. Bir deneme yazısı olan bu metinde aynı zamanda derginin kuruluş amacı vurgulanmaktadır. 38+112, 113, 118, 119 şeklindeki derginin yayımlanmış son birleşik sayısında ise yayımdaki aksamalara ilişkin Pakdil'in kısa bir açıklaması bulunmaktadır.

DÜŞÜNSEL BİR YOL AYRIMI: EDEBİYAT'IN KAPANIŞI

Pakdil, derginin yayınlandığı zamanlardaki heyecanını "yaşamının bir tür kanıtı" şeklinde dile getirmiştir. Çünkü o "pısrıklıktan" *Edebiyat*'la çıkmıştır. İdeolojisini *Edebiyat*'la somutlaştıran Pakdil, her ne kadar bu girişimden memnun olsa da hissettiklerini şu sözlerle ifade etmiştir: "Edebiyat, bir yanıyla, bana kimliğimi verdi; ama bir başka yanıyla da, beni mütema-diye korkuttu" (Pakdil, 2014-c, 74).

Derginin son zamanlarında, yayın faaliyetinin sonlanacağına dair herhangi

bir müstakil yazı yayımlanmamıştır. Yalnızca son sayısında yer alan, Pakdil tarafından yazılan açıklama yazısında, fiillerin sonunda kullandığı birinci tekil şahıs eki dikkat çekmiş, bu cümleler Pakdil'in dergiyi yürütürken yalnız kaldığı şeklinde yorumlanmıştır. 1983 yılında sayıların çıkışında yaşanan aksamalar ve derginin neredeyse hiç okuyucusu kalmaması da derginin sonunun yavaş yavaş geldiğini göstermiştir. Pakdil'in derginin kapanmasına yakın dönemde yazmış olduğu mektup ve günlüklerinde ise *Edebiyat*'ın istediği gibi ilerlemediğine dair yazıları bulunmaktadır. Klas Duruş adlı günlüklerinden oluşan kitabında yer alan 31 Aralık 1984 tarihli "Yarın 1 Ocak. / Edebiyat olmayacak" (Pakdil, 2014-d, 91) yazısıyla derginin fiilen kapandığı anlaşılmaktadır. İlerleyen zamanlarda *Edebiyat*'ın kesin olarak kapanmadığını, yalnızca yayıma ara verildiğini ve daha büyük bir ateşle yeniden çıkması gerektiğini düşünse de bu tarihten sonra dergi bir daha yayımlanmaz. Dergi kapandıktan sonra, 31 Aralık 1984 tarihinde Pakdil'in çağrısıyla, büronun bulunduğu yokuşa toplanan halka, büroda bulunan tüm dergi ve kitaplar dağıtılmıştır. 28 Ocak 1988 tarihinde ise *Edebiyat*'ın bürosu tamamen boşaltılmıştır.

DERGİNİN KAPANIŞINA VE SONRAKİ SÜRECE DAİR YAPILAN KİŞİSEL VE ORTAK YORUMLAR

Edebiyat'ın kapanmasından sonra dergide yazan kişilere ve Pakdil'e bir buhran çökmüştür. Dergi boyunca istenileni elde etme umudu yerini umutsuzluğa bırakmıştır. Her zaman dayanışma içinde hareket eden isimler, derginin kapanmasının sebebi olarak bir diğer yazarı görmüştür. Hatayı kendilerinde aramak yerine birbirlerine karşı sık sık yargılama ve suçlamalarda bulunmuşlardır. Dergi zamanında sık sık iletişim sağladıkları mektuplaşmalar artık kesilerek aralarında bir mesafe girmiştir. Seyrek ve kısa görüşmelerle bir araya gelen yazarlar artık *Edebiyat* hakkında sessiz kalmışlardır. Hüseyin Su bu durum hakkında şu sözleri söyler: "Kimse, ben ne yapmadım veya ne yaptım da böyle oldu, demiyor. Şimdilik bütün arkadaşlar, selden sonraki şaşkınlığı yaşıyor" (Su, 2017, Cilt 1, 214).

Dergi zamanında ilke olarak benimsenen değer ve ortak kabul edilen birçok düşünce, dağılmadan sonra bazı yazarlar tarafından göz ardı edilmiştir. Fikir ve düşünce bağlamında farklılaşan ve ilgileri dağılan kişiler de göze çarpmaktadır. Pakdil, derginin yayımlandığı dönem, bu kişilerden *Edebiyat*'a karşı bir bağlılık duymalarını ve tek önceliklerinin dergi olmasını istemiş olsa da çoğu yazar Pakdil'e ve dergiye karşı olan bağlılıklarını dergi kapandıktan sonra devam ettirmemiştir. Fakat Pakdil, düşüncelerini dergi olmadan da sürdüreceğini, yanında kimse kalmasa dahi direnişinden

vazgeçmeden tek başına devam edeceğini belirtmektedir. Ona göre: “Bal-dırı çıplak öğrencilerle devrimci dönüşüm sağlanamaz” (Su, 2017, Cilt 3, 243). Geride kalanları ya da kendisiyle yürüyen birinin olup olmasını umursamamaktadır. Ayrıca Pakdil’in çok önemseydiği “*Edebiyat* dışında bir dergide yayın yapılmamalı” ilkesine rağmen dağılmanın ardından bazı kişilerin farklı dergilerde yazmaya başladıkları görülmektedir. Hatta bu kişiler, *Edebiyat*’ın aksine, ideolojik ve düşünsel anlamda bir keskinlik içermeyen, yalnızca yazmış oldukları yazıların yayımlanacağı bir dergi çıkarma fikri üzerine bile konuşmuşlardır. Bazı yazarlar, Pakdil’in yüklediği sorumluluklar ve yaptığı işlemler nedeniyle hesaba çekileceklerini düşünerek onunla görüşmekten kaçınmıştır. Bazıları ise *Edebiyat*’ta belirlenen ilkelere göre hareket etmeye devam etmiştir. Derginin yeniden çıkarılıp çıkarılmaması hakkında tartışmalar sürse de birçok şair ve yazar, *Edebiyat*’ın yüklediği sorumlulukların fazla olduğunu ve “yorucu” görülen bu eylemin sürdürülebileceğine dair bir heveslerinin kalmadığını belirtmiştir. Derginin kapanmasıyla kişilerin genel yönelimleri, artık kimseyi ortak bir paydada buluşturamayacak kadar farklılaşmıştır.

Bu kişiler, 12 Eylül darbesi, darbe sonrası üniversite eğitimlerini tamamlayarak memleketlerine dönerek kendi hayatlarına yönelmeleri, Pakdil’in otoriter tavrı gibi sebeplerle *Edebiyat* dergisinin kapandığını düşünmüşlerdir. Bunların yanında *Edebiyat*’ın artık okuyucuya hitap etmediğini işaret eden satış ve abone düşüşü de derginin kapanmasını kaçınılmaz kılmıştır. Pakdil’e göre ise *Edebiyat*, dergi etrafındaki kişilerin kendilerine yüklenen sorumlulukları yerine getirememelerinden dolayı kapanmıştır. Onun için *Edebiyat* eylemindeki en büyük sorun, halka ulaşmak için gerekli olan kişinin olmamasıdır. Dergide yazarlar arasında bağlılığını ve fedakârlığını ortaya koyan kişiler olduğunu bilse de *Edebiyat*’ta yalnızca çıkarı için bulunan, eylem için ortaya hiçbir şey koymayan kişilerin de olduğunu ifade etmektedir. Onun için insana güvenebilmek ve güven vermek çok önemlidir. Bir kişiden tamamen emin olarak ve bu kişiyle planladığı şekilde ilerlemek, kendi tabiriyle “sistemi yerinden oynatacak kaldırıcı kurmak” istese de öyle bir kişiye rastlayamadığını, eyleme bağlı hiç kimsenin olmadığını belirtmektedir. Yazarın ifadesiyle: “Kimse hayatından bir lüksü feda edemiyor insanlığın geleceği için” (Su, 2017, Cilt 3, 156). Pakdil’in yüklediği sorumluluklar, kişilerin hayatlarından fedakârlıklar yapmalarını gerektirdiği için kimse kendinden ödün vermek istememektedir. Necip Evlice, kendisinin de dahil olduğu dergideki kişilere ilişkin şu özeleştiriye bulunmaktadır: “Nuri Pakdil dışında hiçbirimiz, Edebiyat Dergisi Eylemini bir

yaşam biçimi olarak, bir var olma nedeni olarak ve özdeşleşerek sürdürmedik" (Harmancı, 2015, 64).

Edebiyat dergisinin kapanmasının ardından 13 yıl boyunca herhangi bir yazı yayımlamayıp sessizliğini koruyan Pakdil, 28 Şubat 1997 tarihinde yayımladığı *Sûkût Sûretinde* adlı şiir kitabıyla yeniden edebiyat dünyasında sesini duyurmuştur.

SONUÇ

Pakdil'in düşünsel ve ideolojik bir duruş sergilemesi, hem *Edebiyat* dergisinin genel yapısına hem de dergideki şair ve yazarlara doğrudan yansır. Pakdil'in ilkeli ve tavizsiz tutumu, yalnızca yazılarında değil, çevresindeki kişilerle kurduğu ilişkilerde ve yayın politikasında da belirleyici olur. Onun eserlerine de yansıttığı ideolojik tavrıyla ilişkilendirdiği özgün dili, bazı okuyucular tarafından anlaşılması güç bulunur. Ancak Pakdil'i yakından tanıyan şair ve yazarlar onun düşünsel yönelimini açıklama çabasına girerek metinleriyle ifade etmeye çalışır. Pakdil, ideolojik bağlılığını yalnızca edebi üretimlerinde değil, günlük yaşamında da aynı titizlikle sürdürür. Düşünce ile eylemi bir bütün olarak ele alan bir duruş ortaya koyar. Bu yönüyle hem birey hem de yayıncı olarak Türk edebiyatında özgün ve etkileyici bir iz bırakır.

Pakdil, temelinde İslam kültürü olan, Batı etkisinden arındırılmış, yerli uygarlığın benimsendiği bir toplumsal yapıyı önceler. Ona göre, Müslüman bireylerin her birinin taşıdığı sorumluluklar bulunur. Yöneticiliğini yaptığı *Edebiyat* dergisiyle de insanlığın ortak sorumluluk alanlarını topluma duyurarak halkı bu konuda bilinçlendirmeyi amaçlar. Bu doğrultuda, öncelikle dergide yazan şair ve yazarların bu bilinçle hareket etmeleri için çaba gösterir. Yazara göre bu kişiler, değerlerini merkeze alan metinlerini *Edebiyat* aracılığıyla duyurduklarında, halkın zamanla bilinçlenmesini ve yeniden öz benliğine yönelmesini sağlar.

Edebiyat, her ne kadar bir "örgüt" disiplini içinde yapılandırılmış olsa da bu süreç Pakdil'in hayal ettiği ölçüde uzun soluklu ve yeterli olmaz. Dergide yaşanan maddi sıkıntıların yanı sıra bazı dönemlerde sayının yayımı için yeteri kadar ürün oluşturamama, derginin hedeflediği amaca ulaşmasını zorlaştırır. Bununla birlikte Pakdil'in, dergide yer alan kişilerin eyleme yönelik yeterince fedakarlık göstermediklerine inanması ve sanatçıların da zamanla onun otoriter tavrının işleri zorlaştırdığı şeklindeki düşünce-

leri, derginin kapanışını kaçınılmaz hâle getirir. Pakdil'in ideolojik tutarlılığı, her ne kadar derginin ömrünü kısaltsa da aynı zamanda Türk düşünce tarihinde bir model oluşturmuştur.

KAYNAKLAR

- Ay, A. (2020). *Şiirin Gölgesinde*, (1. Baskı). Muhit Kitap.
- Deniz, İ. (2004) "Edebiyat Dergiciliği Açısından "Edebiyat", *Hece*, Yıl: 8, (85, s.439-441).
- Hamza, İ. (Haz.). (2015) *Edebiyat: Şubat 1969 / Aralık 1984* (Tıpkıbasım, Nuri Pakdil'in yöneticiliğinde yayımlanan derginin bütün sayıları). Edebiyat Dergisi Yayınları.
- Harmancı, A. (2015). *Yazının Yükü*, (1.Baskı). İz Yayıncılık.
- Özdenören, R. (2004). "Nuri Pakdil: Eylemin Arka Yüzü", *Hece*, Yıl: 8, (85, s. 227-235).
- Pakdil, N. (1973). *Biat I*, (1. Baskı). Edebiyat Dergisi Yayınları.
- Pakdil, N. (2014-b.). *Bir Yazarın Notları I*, (4. Baskı). Edebiyat Dergisi Yayınları.
- Pakdil, N. (2014-c.). *Edebiyat Kulesi*, (3. Baskı). Edebiyat Dergisi Yayınları.
- Pakdil, N. (1969). "Kalemin Yükü", *Edebiyat*, 1. Dönem, (1, s.1-4).
- Pakdil, N. (2014-d.). *Klas Duruş*, (4. Baskı). Edebiyat Dergisi Yayınları.
- Pakdil, N. (2014). *Mektuplar I*, (1.Baskı). Edebiyat Dergisi Yayınları.
- Pakdil, N. (2015). *Sınır Tanımayan Devrim Ateşi: Mektuplarım*, (1. Baskı). Edebiyat Dergisi Yayınları.
- Su, H. (2018). *Entelektüel Öfke: Nuri Pakdil*, (1. Baskı). Şule Yayınları.
- Su, H. (2017). *Takvim Yırtıkları 1*, (1.Baskı). Şule Yayınları.
- Su, H. (2017). *Takvim Yırtıkları 3*, (1. Baskı). Şule Yayınları.
- Edebiyat Dergisi. (2002, 3 Kasım). Edebiyat Dergisi Yayınları. Edebiyatdergisi.com. <https://www.edebiyatdergisi.com/edy/> Erişim Tarihi: 31.10.2025

Yazar Katkıları

Makale tek yazar tarafından kaleme alınmıştır. Başka bir yazarın katkısı bulunmamaktadır.

Çıkar Çatışması

Yazar tarafından çıkar çatışmasının olmadığı rapor edilmiştir.

Fonlama

Herhangi bir fon desteği alınmamıştır.

Not

Bu çalışma, yayımlanacak olan "Edebiyatta Mahlas Geleneği ve İsim Babalığı Üzerine Bir İnceleme: Nuri Pakdil ve *Edebiyat* Dergisi Örneği" adlı yüksek lisans tez çalışmasından türetilmiştir.

Etik Beyan

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.

Etik Kurul İzni

Bu çalışma için etik kurul izni gerekmemiştir.

Yapay Zeka Beyanı:

Yapay zekâ araçları kullanılmadı. Bununla birlikte, çalışmanın tüm içeriği, yazar tarafından bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir.

EXTENDED ABSTRACT

The aim of this study is to examine *Edebiyat*, the magazine established under the leadership of Nuri Pakdil; to reveal how Pakdil's ideological stance was reflected in the publication and how it influenced the artists who contributed to it; and to provide information regarding the magazine's editorial policy, content, and the process leading to its closure. This study is significant in understanding both the background of *Edebiyat*, which was one of the most influential magazines of its time, and the ideological approaches of those who contributed to it between 1969 and 1984. Erdem Bayazıt, Mehmet Akif İnan, Rasim Özdenören, and Nuri Pakdil, who were all residing in Ankara at the time, developed the idea of publishing a joint magazine through their intellectual meetings, which eventually led to the establishment of *Edebiyat*. Although the magazine began its publication in 1969 as a collaboration among four writers, Erdem Bayazıt's last contribution appeared in June 1972, and those of Mehmet Akif İnan and Rasim Özdenören in June 1974. Following their departure, the management of the magazine was undertaken solely by Nuri Pakdil. Throughout its publication period, *Edebiyat* featured the works of numerous literary figures. In this context, those who contributed to the magazine between 1969 and 1975 are regarded as the first generation, while those who wrote between 1975 and 1984 constitute the second generation. The first generation included thirty-five (35) writers, while the second generation comprised forty (40) contributors. The poets and writers of the second generation continued to publish their works until the magazine ceased publication. *Edebiyat* was not merely considered a publishing outlet but was also recognized as a new literary school. This is because Pakdil organized the magazine, together with the poets and writers of the second generation, with what can be described as an "organizational" or "collective" spirit. He adopted a disciplined and uncompromising publishing philosophy, encouraging these writers to view the magazine as a platform for intellectual and artistic development, and fostering in each of them a strong sense of responsibility.

The primary objective of the magazine was to promote the emergence of a new and authentically national literature in the country. Those involved in this endeavor regarded themselves as the voice and conscience of the people, and therefore chose the magazine as a medium of mass communication to convey social awareness and responsibility to the public. According to them, Westernization and alienation had infiltrated Turkish literature through art and consequently enslaved the Turkish people. The only way

to break free from this influence was to raise the consciousness of literary artists first, so that an increasingly Westernized and estranged nation could return to its own civilization and values. According to these individuals, preserving cultural identity is a national responsibility. Therefore, the people who constitute the nation must value and uphold their own civilizational principles. They believed that once an indigenous intellectual perspective was embraced, the public would also become more conscious and self-aware. For Pakdil and the other contributors to *Edebiyat*, the foundation of this indigenous thought was rooted in Islam. Nourished by the Qur'an, this worldview envisions a human being who first comprehends God and, through that understanding, perceives the entire world. Pakdil imagined a Turkey in which Islamic thought would prevail.

According to Pakdil, poets and writers bear great responsibilities, as the nature of their work enables them to play a leading role in raising public consciousness. What he expected from the poets and writers contributing to the magazine was that they assume their share of responsibility and act in solidarity. Pakdil believed that the strongest bonds of friendship could be established through letters. For this reason, he frequently wrote passionate letters to the members of the magazine's staff, calling on and reminding them of their duties. In these letters, he persistently urged them to take action, to produce their literary works, and to share them within the pages of the magazine. He wished for all individuals—beginning with the young contributors of the magazine and extending to its readers, and ultimately to all humanity—to participate in this endeavor with a strong sense of discipline and commitment.

In 1972, *Edebiyat Dergisi Yayınları* (Edebiyat Magazine Publications) was established by the members of the magazine's editorial team with the aim of ensuring the continuity of the indigenous and innovative literary vision they sought to promote through *Edebiyat*. The works of the magazine's contributors, written in various genres, were compiled into books and published under *Edebiyat Dergisi Yayınları*. Publication activities were suspended in December 1984 but resumed on February 28, 1997. As the director of both *Edebiyat* and *Edebiyat Dergisi Yayınları*, Pakdil paid meticulous attention to every aspect of the publishing process. For Pakdil and his colleagues, it was of utmost importance that each issue and publication be produced flawlessly. Every stage of the magazine and book production was carefully reviewed; whenever errors or inaccuracies were detected, corrections were made, and in cases where revision was not possible, the de-

fective materials were destroyed. Distinct editorial principles were established for *Edebiyat*, and each issue was published in accordance with these standards. The magazine's objective was never to pursue commercial profit; rather, it aimed to foster a deep appreciation for the magazine among its readers and to sustain the cultural and intellectual accumulation it represented. All revenue generated from the publication was reinvested into the magazine itself.

In 1983, the disruptions in the publication schedule of *Edebiyat* and the near absence of its readership signaled that the magazine was gradually approaching its end. On December 31, 1984, *Edebiyat* was officially discontinued. Although the magazine was regarded as a significant literary endeavor both during its publication period and in the years that followed, it did not prove to be as enduring or as fulfilling as Pakdil had intended. After the magazine's closure, Pakdil continued to uphold the same ideological stance reflected in *Edebiyat*, maintaining it with unwavering determination both in his personal life and in his subsequent writings. He pursued his mission independently, without succumbing to despair.

